

แนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุผู้สังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม Career Development Guidelines for the Elderly in Digital Society: A Case Study of Quality of Life and Career Promotion Center for the Elderly in Maha Sarakham Province, Thailand

[เฉลิมวงศ์ ธรรมพิชิตศึก¹](#) (Chalermwong Thampichitsuek)¹
พิศมัย จำปามูล² (Pissamai Jumpamool)²
สุปัญญา ทองนอก³ (Supanya Thongnok)³
สิทธิกุล นาชัย⁴ (Sitthikul Nachai)⁴
พูลทรัพย์ พลจำ⁵ (Poolsub Polja)⁵

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ และแนวทางการพัฒนาผู้สังคมยุคดิจิทัลในจังหวัดมหาสารคาม ใช้ระเบียบ

¹ อาจารย์ ภาควิชาวัฒนธรรมและการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม 44150, อีเมล: Chalermwong.msu@gmail.com

² นักพัฒนาสังคมชำนาญการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม มหาสารคาม 44150, อีเมล: Meena-88@hotmail.com

³ นักพัฒนาสังคมชำนาญการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม มหาสารคาม 44150, อีเมล: Supanya2069@gmail.com

⁴ นิติกร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม มหาสารคาม 44000, อีเมล: Nutfragile@gmail.com

⁵ นักพัฒนาสังคม สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมหาสารคาม มหาสารคาม 44000, อีเมล: Aompao2499@gmail.com

¹ Lecturer, Department of Culture and Design, Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University, Mahasarakham, 44150, Thailand, E-mail: Chalermwong.msu@gmail.com

² Social Development Officer, Professional Level K2, Ministry of Social Development and Human Security, Mahasarakham, 44150, Thailand, E-mail: Meena-88@hotmail.com

³ Social Development Officer, Professional Level K2, Ministry of Social Development and Human Security, Mahasarakham, 44150, Thailand, E-mail: Supanya2069@gmail.com

⁴ Legal Officer, Ministry of Social Development and Human Security, Mahasarakham, 44000, Thailand, E-mail: Nutfragile@gmail.com

⁵ Social Development Officer, Ministry of Social Development and Human Security, Mahasarakham, 44000, Thailand, E-mail: Aompao2499@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : Chalermwong.msu@gmail.com

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 5 แห่ง โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 35 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการผู้สูงอายุ 5 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 20 คน และสมาชิกศูนย์ 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนา วิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านความรู้และทักษะ โดยผู้สูงอายุขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการธุรกิจ
- 2) ด้านการตลาด พบข้อจำกัดในการเข้าถึงช่องทางการจำหน่ายและการตลาดออนไลน์
- 3) ด้านเทคโนโลยี มีข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ และ
- 4) ด้านการสนับสนุนอาชีพที่ขาดความต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการพัฒนาประกอบด้วย 1) การจัดทำหลักสูตรพัฒนาทักษะดิจิทัลเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุพร้อมระบบพี่เลี้ยงที่ให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง 2) การยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการด้วยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการออกแบบร่วมสมัย พัฒนาระบบฐานข้อมูลและคุณภาพผลิตภัณฑ์ 3) การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลโดยสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุและพัฒนาระบบการตลาดดิจิทัลแบบครบวงจร และ 4) การสร้างระบบสนับสนุนอาชีพผ่านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน พร้อมจัดตั้งกองทุนสนับสนุน

คำสำคัญ : การพัฒนาอาชีพ, ผู้สูงอายุ, สังคมดิจิทัล, ทักษะอาชีพ

Abstract

This study investigated the challenges in elderly career development and proposed guidelines for digital transformation in Maha Sarakham Province, Thailand. A qualitative research approach was employed, utilizing data from five Elderly Quality of Life Development and Career Promotion Centers. The study included 35 key informants comprising five elderly affairs officers, 20 community practitioners (including community leaders and center committee members),

and ten center members. Data collection methods included structured surveys, non-participant observations, in-depth interviews, and focus group discussions. Content analysis was employed for data interpretation.

The findings identified four critical barriers to elderly career development: 1) insufficient knowledge and skills in product development and modern business management; 2) limited access to distribution channels and online marketing platforms; 3) digital literacy constraints affecting the use of technological devices and online platforms; and 4) inadequate continuous support systems and inter-agency coordination. Based on these findings, four strategic guidelines were developed: 1) implementation of tailored digital skills training programs with sustained mentoring support; 2) product and service enhancement through the integration of local wisdom with contemporary design principles; 3) development of age-friendly digital marketing platforms with comprehensive e-commerce solutions; and 4) establishment of an integrated support system through public-private-community partnerships with sustainable funding mechanisms.

Keywords : elderly career development, aging workforce, digital transformation, vocational training

บทนำ

ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 คือการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียที่มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) โดยในปี พ.ศ. 2565 มีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 28 ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด

(Super-aged Society) อย่างเต็มรูปแบบ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการ ทั้งการลดลงของอัตราการเกิดที่ต่ำกว่าระดับทดแทน ความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ส่งผลให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชากรรุ่นใหม่ที่เลือกการศึกษาและการประกอบอาชีพเป็นลำดับแรก ส่งผลให้มีการแต่งงานช้าลงหรือเลือกที่จะไม่มีบุตร (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการจัดการระบบสวัสดิการสังคม การดูแลสุขภาพ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์, 2565) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อลดลงของกำลังแรงงานในระบบเศรษฐกิจ การเพิ่มขึ้นของภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและการดูแลสุขภาพ ตลอดจนการชะลอตัวของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและเป็นระบบ ในขณะเดียวกัน สังคมโลกและประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างพลิกผัน (Digital Disruption) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล (Digital Transformation) อย่างก้าวกระโดด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต การทำงาน และการประกอบธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของการทำงานระยะไกล (Remote Working) การประชุมออนไลน์ และการทำงานแบบยืดหยุ่น (Flexible Working) (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2564)

จังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทั้งสองประการข้างต้นอย่างเด่นชัด จากข้อมูลสำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม (2564) พบว่า มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 19.8 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยมีอัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุร้อยละ 28.5 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบรองรับสังคมผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและการสร้างความมั่นคงทางรายได้ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2564)

การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลของจังหวัดมหาสารคามในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญหลายประการ ประการแรก คือ ข้อจำกัดด้านทักษะและความรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประการที่สอง คือ ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล ทั้งในแง่ของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์ดิจิทัล และแหล่งเรียนรู้ด้านดิจิทัลในชุมชน และประการที่สาม คือ การขาดระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการพัฒนาทักษะ การให้คำปรึกษา และการติดตามช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้สร้างโอกาสใหม่ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่น่าสนใจหลายประการ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ, 2564) โดยเฉพาะโอกาสในการทำการค้าออนไลน์ การให้บริการที่ปรึกษา และการถ่ายทอดความรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในต่างประเทศ (ปิยะนุช เงินคล้าย, 2564)

จากเหตุผลและคำกล่าวข้างต้น การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล โดยคำนึงถึงศักยภาพ ข้อจำกัด และบริบทของพื้นที่ ทั้งนี้ การวิจัยดังกล่าวได้เล็งเห็นประเด็นสำคัญภายใต้แผนและนโยบายผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2565-2580) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การสร้างความมั่นคงทางรายได้ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบสนับสนุนที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล การสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอาชีพผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล พบประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือ ในด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ การศึกษาในประเทศไทยของพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2564) พบว่า แม้ผู้สูงอายุจะมีความสนใจในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ แต่ต้องการการสนับสนุนอย่างใกล้ชิดจากสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ กุลสวัสดิ์ (2565) เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมควรเน้นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปและการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศของ Hill et al. (2015) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นมิตรกับผู้ใช้งานและการสร้างความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี ในด้านโอกาสทางอาชีพ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2564) และประภาพร มโนรัตน์ (2565) ได้ชี้ให้เห็นถึงช่องทางการสร้างรายได้ที่หลากหลายสำหรับผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการขายสินค้าออนไลน์ การเป็นผู้สอนออนไลน์ และการสร้างเนื้อหาดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในสหราชอาณาจักรโดย Wilson และ Thompson (2020) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีทักษะดิจิทัลสามารถสร้างรายได้เสริมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการศึกษาด้านนโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐ โดย Park และ Lee (2019) และ Yamamoto et al. (2021) ได้ศึกษานโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ชี้ให้เห็นว่าการสนับสนุนจากภาครัฐและความร่วมมือกับภาคเอกชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดทำโครงการฝึกอบรมที่ตอบสนอง

ความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ Andersson et al. (2018) ได้ศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพตามการศึกษาของในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย พบว่า การผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์และออฟไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Tan และ Wong (2021) ที่ทำการศึกษาการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนในประเทศสิงคโปร์ โดย พบว่าการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนช่วยสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาทักษะดิจิทัล

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยคำนึงถึงการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การสร้างระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการพัฒนาแพลตฟอร์มและเครื่องมือที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ การพัฒนาแนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสร้างกลไกสนับสนุนที่ยั่งยืนในระยะยาว

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้คัดเลือกศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย 1) ตำบลมิตรภาพ อำเภอแกดำ 2) ตำบลเหล่าดอกไม้ อำเภอชื่นชม 3) ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม 4) ตำบลหนองแสง อำเภอมัญจาคีรี และ 5) ตำบลหนองแสน อำเภอมัญจาคีรี โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่จากศูนย์ที่มีการดำเนินงานต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 3 ปี มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่หลากหลาย ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ และมีความพร้อมในการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่ยุคดิจิทัล โดยการดำเนินการวิจัยใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ถึงธันวาคม 2567 สำหรับผู้ให้ข้อมูลในการศึกษารวมทั้งสิ้น 35 คน แบ่งเป็นตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลศูนย์ละ 7 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการผู้สูงอายุจำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย

ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการประจำศูนย์พัฒนาอาชีพ ผู้สูงอายุ และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) ซึ่งเป็นสมาชิกศูนย์ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ศูนย์ฯ 2) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 4) การสนทนากลุ่ม โดยทุกเครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของ ศูนย์ทั้ง 5 แห่ง ตามด้วยการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้ถูกตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าทั้งด้านข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และแหล่งข้อมูล รวมถึงการให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยจัดระเบียบและจำแนก ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาและตีความ สรุปประเด็นสำคัญ และตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากร ทั้งประเทศ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน การค้าขาย และการให้บริการในหลากหลายมิติ

ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างโอกาสใหม่ ๆ ทางอาชีพ แต่ก็มีความท้าทายสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการเรียนรู้ ทักษะใหม่ การปรับรูปแบบการประกอบอาชีพ และการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมาได้เร่งให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องปรับตัวในการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องคำนึงถึง ศักยภาพ ข้อจำกัด และความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม รวมถึง บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การศึกษาค้นคว้าวิจัยมุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล โดยเลือก ศึกษาในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่องและมีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุที่ดำเนินงาน อย่างเป็นรูปธรรมโดยผลการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพปัญหาอาชีพผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนา คุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาสภาพปัญหาอาชีพผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม โดยการเก็บ รวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนา กลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 35 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์พบประเด็นปัญหา สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะ ด้านการตลาด ด้านเทคโนโลยี และ ด้านการสนับสนุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความรู้และทักษะ การศึกษาพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ และทักษะที่สืบทอดมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยเฉพาะงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้าไหม การจักสาน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ ที่มีคุณค่าและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เหล่านี้ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการธุรกิจ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้สูงอายุขาดความรู้และทักษะในการคำนวณต้นทุน การกำหนดราคา และ การวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยผู้สูงอายุในแต่ละ พื้นที่มีจุดแข็งด้านภูมิปัญญาดั้งเดิมที่แตกต่างกัน โดยศูนย์ฯ ตำบลเวหาโดดเด่นด้าน การทอผ้าไหมมัดหมี่ลายโบราณ โดยเฉพาะลายขอและลายนาครที่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ มีกลุ่มผู้สูงอายุกว่า 30 คนที่ยังคงรักษาเทคนิคการทอแบบดั้งเดิม ในขณะที่ศูนย์ฯ ตำบลท่าขอนยางมีชื่อเสียงด้านการจักสานไม้ไผ่และหวาย โดยเฉพาะการทำกระติบข้าวและหวดหนึ่งข้าวเหนียวที่ยังเป็นที่นิยมในตลาดท้องถิ่น

ส่วนศูนย์ฯ ตำบลเวียงน่างมีความโดดเด่นด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวและสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ข้าวฮางอก น้ำมันรำข้าว และลูกประคบสมุนไพร อย่างไรก็ตาม แม้จะมีองค์ความรู้ดั้งเดิมที่เข้มแข็ง แต่ผู้สูงอายุทั้งสามศูนย์ฯ กลับประสบปัญหาคล้ายคลึงกันในด้านการพัฒนาธุรกิจ โดยเฉพาะการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น กลุ่มทอผ้าไหมตำบลเวาไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตที่แท้จริงทำให้บางครั้งขายขาดทุนโดยไม่รู้ตัว กลุ่มจักสานตำบลท่าขอนยางประสบปัญหาการจัดการสต็อกวัตถุดิบที่ไม่สอดคล้องกับคำสั่งซื้อ ในขณะที่กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ตำบลเวียงน่างยังขาดความรู้ในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและดึงดูดผู้บริโภค

2. ด้านการตลาด การศึกษาพบว่าปัญหาสำคัญที่พบคือข้อจำกัดด้านช่องทางการจำหน่าย โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาการขายในชุมชนและผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก ส่งผลให้มีอำนาจต่อรองต่ำและได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่า การศึกษายังพบว่าผู้สูงอายุประสบปัญหาในการเข้าถึงตลาดใหม่ เนื่องจากขาดข้อมูลตลาด ไม่เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค และมีข้อจำกัดในการสื่อสารการตลาด โดยเฉพาะการนำเสนอสินค้าและการสื่อสารกับลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางที่มีความสำคัญในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้จากศูนย์ฯ ตำบลเวาอาศัยการขายผ่านงานแสดงสินค้า OTOP และพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดใกล้เคียง ศูนย์ฯ ตำบลท่าขอนยางเน้นการขายในตลาดนัดชุมชนและร้านค้าในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ส่วนศูนย์ฯ ตำบลเวียงน่างมีการวางจำหน่ายในร้านขายยาและคลินิกแพทย์แผนไทยในตัวเมือง แต่ทั้งสามศูนย์ฯ ยังไม่สามารถเข้าถึงตลาดออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีความพยายามในการใช้แพลตฟอร์มเช่น Facebook และ Line แต่ขาดความต่อเนื่องและทักษะในการนำเสนอสินค้า

3. ด้านเทคโนโลยี การศึกษาพบว่าแม้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีสมาร์ทโฟนแต่การใช้งานยังจำกัดอยู่ในระดับพื้นฐาน เช่น การโทรศัพท์ การรับส่งข้อความ และการใช้แอปพลิเคชันไลน์ ข้อจำกัดทางกายภาพ เช่น สายตา และการสั่นของมือส่งผลต่อความมั่นใจในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล โดยเฉพาะการทำธุรกรรมออนไลน์ ซึ่งผู้สูงอายุมีความกังวลทั้งในด้านความปลอดภัยและความซับซ้อนของระบบ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้สูงอายุขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาธุรกิจ เช่น การใช้แพลตฟอร์มการขายออนไลน์ การจัดการระบบบัญชี

ด้วยคอมพิวเตอร์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ จากการศึกษาผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ ประการแรก ด้านการใช้งานพื้นฐาน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จำกัดการใช้งานอยู่เพียง ฟังก์ชันพื้นฐาน เช่น การโทรออก-รับสาย การส่งข้อความ และการใช้แอปพลิเคชัน ไลน์เพื่อติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาชีพและการสร้างรายได้ ประการที่สอง ข้อจำกัดทางกายภาพเป็นอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะปัญหาด้านสายตาและการสั่นของมือ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความมั่นใจในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล ผู้สูงอายุหลายรายแสดงความกังวลเกี่ยวกับการกดปุ่มผิด หรือการไม่สามารถมองเห็นตัวอักษรบนหน้าจอได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ซึ่งต้องการความแม่นยำและความระมัดระวังสูง ประการที่สาม ความแตกต่างของบริบทพื้นที่ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงและการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล โดยศูนย์ฯ ที่ตั้งอยู่ใกล้สถานการศึกษา เช่น ศูนย์ฯ ตำบลท่าขอนยาง มีข้อได้เปรียบในการได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษาจิตอาสา ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีมากกว่า แม้ว่า จะยังมีข้อจำกัดในการใช้งานแอปพลิเคชันที่ซับซ้อน ในทางตรงกันข้าม ศูนย์ฯ ในพื้นที่ห่างไกล เช่น ตำบลเขวาและตำบลแวงนาง ประสบปัญหาทั้งในด้านการขาดแคลนอุปกรณ์ที่เหมาะสมและความกังวลด้านความปลอดภัยในการทำธุรกรรมออนไลน์ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้สูงอายุขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาธุรกิจในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มการค้าออนไลน์ การจัดการระบบบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในยุคปัจจุบัน

4. ด้านการสนับสนุน การศึกษาพบว่า การสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะความไม่ต่อเนื่องของโครงการพัฒนา ความซับซ้อนของขั้นตอนการขอรับบริการ และการขาดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ ยังพบว่าการสนับสนุนที่มีอยู่มักไม่สอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ ทั้งนี้

จากสถานการณ์การสนับสนุนการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษา มีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาอาชีพของผู้สูงอายุ ประการแรก ความต่อเนื่องและการบูรณาการของการสนับสนุน พบว่าโครงการพัฒนาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการดำเนินงานระยะสั้น ขาดการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การสนับสนุนมีลักษณะแยกส่วนและเกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ในขณะที่บางประเด็นปัญหาสำคัญกลับไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุด ประการที่สอง ความเหมาะสมของการสนับสนุน พบว่าการดำเนินงานส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในประเด็นการจัดอบรมที่มีกำหนดช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม การนำเสนอเนื้อหาที่ซับซ้อนเกินไป และการกำหนดเงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังพบว่าขาดระบบพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาที่จะให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้สูงอายุในการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง ประการที่สาม ความแตกต่างของการสนับสนุนในแต่ละพื้นที่ จากการศึกษาพบความไม่เท่าเทียมในการได้รับการสนับสนุนระหว่างศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน โดยศูนย์ฯ ตำบลท่าขอนยาง แม้จะได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาสารคามในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด แต่ก็ประสบปัญหาด้านความต่อเนื่องอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายและบุคลากร ในขณะที่ศูนย์ฯ ตำบลเขวา แม้จะได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนจังหวัดในด้านการจัดจำหน่าย แต่ก็มีข้อจำกัดด้านงบประมาณและการติดตามผล ส่วนศูนย์ฯ ตำบลเวงนาง แม้จะได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ยังมีขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการให้คำปรึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และประการที่สี่ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน พบว่ายังมีข้อจำกัดในการดึงดูดความร่วมมือจากภาคเอกชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดและการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย

2. แนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ จังหวัดมหาสารคาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และภาคเอกชน สามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัล สรุปปัจจัยสำคัญ 4 แนวทาง ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบบูรณาการ เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดการปรับตัวทันตามกระแสสังคมและเทคโนโลยี จึงมีแนวทางการพัฒนาอาชีพด้วยการมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากประการแรก การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ดิจิทัลที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพและพุทธิพิสัย มีการจัดการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป และเน้นการฝึกปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ประการที่สอง การพัฒนาระบบพี่เลี้ยงดิจิทัล (Digital Mentor) ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมรูปแบบใหม่ที่ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวและอาสาสมัครในชุมชนที่มีทักษะดิจิทัลเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมีระบบการติดตามและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ประการที่สาม การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ทั้งการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว การติดตั้งระบบแสงสว่างที่เพียงพอ การจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่มีหน้าจอขนาดใหญ่และแป้นพิมพ์ที่มองเห็นตัวอักษรชัดเจน รวมถึงการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มีเสถียรภาพ ทั้งนี้ จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบตัวอย่างความสำเร็จในหลายพื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม อาทิ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตำบลตลาด อำเภอเมืองมหาสารคาม ที่ได้จัดตั้งโครงการดิจิทัลวัยเก๋า โดยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถใช้แอปพลิเคชันพื้นฐานในการขายสินค้าออนไลน์ได้ ในชุมชนท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอเมืองมหาสารคาม ได้มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลในวัดท่าตูม จัดอบรมการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อการค้าขายทุกวันเสาร์ โดยมีนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์เป็นพี่เลี้ยงดิจิทัล และกลุ่มผู้สูงอายุ

บ้านหนองโจด ตำบลโคกก่อ อำเภอเมืองมหาสารคาม ได้มีการจัดตั้งกลุ่มไลน์ สำหรับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาทักษะการถ่ายภาพสินค้าด้วยสมาร์ทโฟน และสร้างเพจเฟซบุ๊กเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชน โดยการพัฒนาทักษะดิจิทัล แบบบูรณาการนี้ นอกจากจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมดิจิทัล ได้ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ผ่านช่องทางออนไลน์ อีกทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยและสร้างความภาคภูมิใจ ให้กับผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในยุคดิจิทัล ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพ ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

2. การยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการ เน้นการพัฒนาต่อยอดจากฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญอยู่แล้ว โดยผสมผสานกับแนวคิด การออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่ (Modern Product Design) และการตลาดเชิง เรื่องราว (Narrative Marketing) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ การยกระดับ ผลิตภัณฑ์และบริการสู่มาตรฐานสากลเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการพัฒนา อาชีพผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการต่อยอดจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมี ความเชี่ยวชาญ ผสมผสานกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สมัยใหม่และการตลาด เชิงเรื่องราว เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ โดยในด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีการวิเคราะห์แนวโน้มตลาดและพฤติกรรม ผู้บริโภคอย่างละเอียด เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการของ ตลาดปัจจุบัน พร้อมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการสร้างเรื่องราวผลิตภัณฑ์ผ่านการถ่ายทอดประวัติ ความเป็นมา คุณค่าของภูมิปัญญา กระบวนการผลิตที่พิถีพิถัน และคุณประโยชน์ ที่ผู้บริโภคจะได้รับ จากการดำเนินงานที่ผ่านมา มีตัวอย่างความสำเร็จที่โดดเด่น ในหลายพื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม อาทิ กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองเขื่อนช้าง อำเภอเมืองมหาสารคาม ที่ได้ยกระดับผ้าไหมมัดหมี่ลายโบราณสู่แฟชั่นร่วมสมัย พัฒนาเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปและผลิตภัณฑ์แฟชั่นเสริมที่ตอบโจทย์คนรุ่นใหม่ พร้อมทั้ง สร้างแบรนด์ใหม่สานศิลป์ ที่สื่อถึงความประณีตของงานหัตถกรรม กลุ่มสมุนไพร บ้านหนองแวง อำเภอวาปีปทุม ได้พัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์โดยแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านเป็นผลิตภัณฑ์สปา พัฒนาสูตรครีมนวดสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ และ

ผลิตชาสมุนไพรพร้อมชงในบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย พร้อมทั้งสร้างการตลาดเชิงเรื่องราวผ่านสื่อออนไลน์และคู่มือการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เข้าใจง่าย ส่วนวิสาหกิจชุมชนจักสานไม้ไผ่บ้านโนนสูง อำเภอกันทรวิชัย ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานดั้งเดิมให้เป็นเฟอร์นิเจอร์ร่วมสมัย ของตกแต่งบ้าน และผลิตภัณฑ์สำหรับออฟฟิศ โดยสร้างอัตลักษณ์ผ่านลวดลายจักสานที่เป็นเอกลักษณ์ และพัฒนาแบรนด์จักสานศิลป์โนนสูง พร้อมการนำเสนอผ่านแคตตาล็อกที่ทันสมัย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจที่ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 2-3 เท่า มีการขยายฐานลูกค้าไปสู่กลุ่มคนรุ่นใหม่ และสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ด้านสังคมที่เกิดการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่น สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ และเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งในชุมชน รวมถึงด้านวัฒนธรรมที่สามารถอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างการรับรู้คุณค่าของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน และผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความร่วมสมัยได้อย่างยืดหยุ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการในลักษณะดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังเป็น การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในรูปแบบที่ร่วมสมัยและตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างคุณค่าให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3. การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวกลาง การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัย โดยมุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศทางการตลาดดิจิทัลที่ครบวงจรและเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ผ่านการพัฒนาแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์เฉพาะ (Senior Product Platform) ที่ออกแบบให้ผู้ใช้งานได้ง่าย ใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ชัดเจน พร้อมระบบช่วยเหลือและคำแนะนำแบบทีละขั้นตอน รองรับการใช้งานทั้งคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟน และมีระบบการชำระเงินที่ปลอดภัยหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ ในด้านระบบสนับสนุนการขาย ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้งานแพลตฟอร์มแบบละเอียดแสดงขั้นตอนที่กระชับเข้าใจง่าย รวมถึงมีการจัดตั้งทีมงานให้คำปรึกษาทั้งทางโทรศัพท์และออนไลน์ จัดอบรมการใช้งานระบบอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งพัฒนาระบบติดตามและวิเคราะห์ยอดขายที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้

ควรมีสร้างเครือข่ายการตลาดออนไลน์ระหว่างผู้สูงอายุ (Senior Online Marketing Network) ที่เชื่อมโยงผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภคเข้าด้วยกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ด้านการตลาด ร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขาย และสร้างพลังต่อรองทางการตลาด รวมถึงมีการสร้างชุมชนออนไลน์เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญ โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุตามประเภทผลิตภัณฑ์ เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการผลิตและการขาย แบ่งปันข้อมูลแนวโน้มตลาดและความต้องการลูกค้า รวมถึงสร้างเครือข่ายสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ จากการดำเนินงานที่ผ่านมา จังหวัดมหาสารคาม มีตัวอย่างความสำเร็จที่โดดเด่นในหลายพื้นที่ อาทิ ศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย ที่ได้พัฒนาเว็บไซต์ภูมิปัญญาท่าขอนยาง พร้อมระบบสั่งซื้อออนไลน์ที่เข้าใจง่ายและเชื่อมต่อกับระบบขนส่งในพื้นที่ ส่งผลให้ยอดขายออนไลน์เพิ่มขึ้น 50% ในปีแรก มีสมาชิกผู้สูงอายุเข้าร่วม 30 ราย และสร้างรายได้เสริมเฉลี่ย 5,000 บาทต่อคนต่อเดือน ขณะที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้สูงอายุนบ้านหนองแวง อำเภอเมืองมหาสารคาม ได้พัฒนาการตลาดออนไลน์ผ่านเพจ Facebook สมุนไพรภูมิปัญญาหนองแวง ใช้ Line Official Account ในการสื่อสารกับลูกค้า และจัดทำคลิปวิดีโอสาธิตการใช้ผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายกับร้านขายยาสมุนไพรในจังหวัดและคลินิกแพทย์แผนไทย ส่วนชมรมผู้สูงอายุตำบลขามเรียง ได้พัฒนาแอปพลิเคชันขามเรียงมาร์เก็ต พร้อมระบบสมาชิกและสะสมแต้ม มีบริการส่งสินค้าในชุมชน และจัดการพัฒนาทักษะผ่านการอบรม การถ่ายภาพสินค้า การเขียนคำบรรยายสินค้า และการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการขาย ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การออกแบบที่เหมาะสม ทั้งระบบที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และรองรับการใช้งานหลากหลายอุปกรณ์ การสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม สร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน และแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงการพัฒนาทักษะผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การสร้างความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะการตลาดออนไลน์ การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ จึงไม่เพียงแต่เพิ่มโอกาสทางการตลาด แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะดิจิทัลและสร้างความมั่นใจให้กับผู้สูงอายุในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญใน

ยุคปัจจุบัน การสร้างระบบนิเวศทางการตลาดดิจิทัลที่ครบวงจรและเป็นมิตรกับผู้สูงอายุจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

4. การสร้างระบบนิเวศสนับสนุนอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล การพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีระบบนิเวศสนับสนุนอาชีพที่เอื้อต่อการเติบโตและความยั่งยืนทางอาชีพ โดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและกลไกสนับสนุนที่ครอบคลุมทุกมิติ ผ่านความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมเป็นกลไกสำคัญ ได้แก่ ประการแรกคือการจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุดิจิทัล (Senior Digital Career Development Fund) ที่มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัล การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมนวัตกรรมทางอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบไตรภาคี (Triple Helix Collaboration) เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทที่ชัดเจนและเติมเต็มซึ่งกันและกัน ภาครัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสร้างระบบรับรองมาตรฐานอาชีพ ในขณะที่ภาคเอกชนสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เปิดช่องทางการตลาด ถ่ายทอดความรู้ และร่วมลงทุน ส่วนชุมชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่ ติดตามผล เชื่อมโยงเครือข่าย และสร้างการมีส่วนร่วม โดยปัจจัยความสำเร็จของการสร้างระบบนิเวศสนับสนุนอาชีพผู้สูงอายุประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่มีบทบาทชัดเจนและเป้าหมายร่วมกัน การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพด้วยระบบการทำงานที่โปร่งใสและมีการติดตามประเมินผล และการมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่และรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การสร้างระบบนิเวศสนับสนุนอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล นับเป็นการทำงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีการจัดสรรบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน พร้อมกลไกสนับสนุนทางการเงินที่เข้มแข็ง และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุที่ยั่งยืนในระยะยาว เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังและมีระบบการจัดการที่ดี จะสามารถสร้างโอกาสและความมั่นคงทางอาชีพให้กับผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุผู้สูงวัยสังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้แก่

1. การศึกษาสภาพปัญหาอาชีพผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม พบประเด็นที่เกี่ยวข้องหลายประการที่สะท้อนให้เห็นความท้าทายในการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล เฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้และทักษะ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมกับทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรกุล เจนอบรม (2563) ที่พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ แต่ต้องได้รับการต่อยอดด้วยองค์ความรู้สมัยใหม่ นอกจากนี้ วิพรธณ ประจวบเหมาะ และคณะ (2564) ยังชี้ให้เห็นว่าการขาดทักษะการบริหารจัดการธุรกิจสมัยใหม่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านการคำนวณต้นทุน การกำหนดราคา และการวางแผนการผลิต ขณะที่ด้านการตลาดและเทคโนโลยี การศึกษาพบว่าผู้สูงอายุยังคงพึ่งพาช่องทางจำหน่ายแบบดั้งเดิมและมีข้อจำกัดในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ เจริญลักษณ์ (2564) ที่พบว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการปรับตัวสู่การค้าออนไลน์ ทั้งในด้านการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ความกังวลด้านความปลอดภัย และทักษะการสื่อสารการตลาด เช่นเดียวกับงานวิจัยของศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2564) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาช่องทางทางการตลาดดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ในด้านการสนับสนุนและบูรณาการ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นปัญหาการขาดความต่อเนื่องและการบูรณาการในการสนับสนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ กุลสวัสดิ์ (2565) ที่เสนอว่าการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีระบบที่เลี้ยงและที่ปรึกษาที่ต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ รัตนา สำโรงทอง (2565) ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงการสนับสนุนระหว่างพื้นที่ผ่านการพัฒนาศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุระดับตำบล

จากการศึกษาสภาพปัญหาอาชีพผู้สูงอายุในจังหวัดมหาสารคาม ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3

(กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565) ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุแบบองค์รวม โดยต้องคำนึงถึงการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาทักษะสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการสร้างระบบสนับสนุนที่เหมาะสมและยั่งยืน ผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ได้อย่างมั่นคงในยุคดิจิทัล

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามผู้สังคม ยุคดิจิทัล สะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการบูรณาการการพัฒนาหลายมิติ ไปพร้อมกัน โดยสามารถอภิปรายประเด็นสำคัญได้แก่ ประการแรกการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบบูรณาการเป็นประเด็นสำคัญที่ผลการวิจัยชี้ให้เห็น โดยเฉพาะการจัดหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่องและการมีระบบที่เลี้ยงอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ กุลสวัสดิ์ (2565) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เหมาะสมกับวัยและมีระบบที่เลี้ยง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรกุล เจนอบรม (2563) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบรอบด้าน ทั้งความพร้อมด้านสุขภาพ ทักษะและประสบการณ์เดิม รวมถึงการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ประการที่สอง ในด้านการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณ กุมารจันทร์ และคณะ (2564) ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสร้างความยั่งยืนในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับข้อเสนอของรัตนา สำโรงทอง (2565) ที่สนับสนุนการพัฒนาศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุระดับตำบลที่เน้นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ประการที่สาม การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลเป็นอีกประเด็นสำคัญที่ผลการวิจัยชี้ให้เห็น โดยเฉพาะการสร้างแพลตฟอร์มเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2564) ที่ระบุถึงโอกาสทางการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ แต่ต้องมีการออกแบบระบบที่ใช้งานง่ายและมีการสนับสนุนที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของปิยะนุช เงินคล้าย (2564) ที่ถอดบทเรียนจากโมเดลการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในประเทศสิงคโปร์ และประการสุดท้าย การสร้างระบบนิเวศสนับสนุนอาชีพผ่านความร่วมมือแบบไตรภาคีที่ผลการวิจัยพบ สอดคล้องกับ

งานวิจัยของวีระศักดิ์ เครือเทพ (2564) และสมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ (2565) ที่เน้นความสำคัญของการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ และการพัฒนาที่ยืดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามสู่สังคมยุคดิจิทัล สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัลจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยคำนึงถึงทั้งมิติด้านการพัฒนาทักษะ การผสมผสานภูมิปัญญากับเทคโนโลยี การพัฒนาช่องทางการตลาด และการสร้างระบบนิเวศสนับสนุน ทั้งนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุสู่สังคมยุคดิจิทัล กรณีศึกษาจังหวัดมหาสารคาม สรุปผลการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) สภาพปัญหาการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงระบบที่มีความเชื่อมโยงกันในหลายมิติ โดยเฉพาะการขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นส่งผลต่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการทำการตลาด ในขณะที่การสนับสนุนที่ไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างจำกัด ดังนั้นการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยคำนึงถึงข้อจำกัดและศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างระบบนิเวศทางสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุควบคู่ไปกับการสร้างโอกาสทางการตลาด การพัฒนาระบบสนับสนุนที่เหมาะสมกับอาชีพ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมการพัฒนาอาชีพทุกภาคส่วนล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนต่อการเผชิญปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นต่อการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในสังคมยุคดิจิทัล

2) ความสำเร็จของการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุผู้สูงวัยผู้สูงวัยผู้สูงวัยขึ้นอยู่กับการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบบูรณาการ 2) การยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการ 3) การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัล และ 4) การสร้างระบบสนับสนุนอาชีพ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบบูรณาการ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการใช้อุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ขั้นพื้นฐาน การประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันเพื่อการประกอบอาชีพ การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการตระหนักถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ ตลอดจนการบริหารจัดการข้อมูลและการสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดกิจกรรมการฝึกอบรมการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อถ่ายภาพสินค้าและปรับแต่งภาพเบื้องต้น การสอนการใช้แป้นพิมพ์ภาษาไทย-อังกฤษบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ การฝึกปฏิบัติการใช้แอปพลิเคชันรับชำระเงินผ่าน QR Code เช่น PromptPay เป็นต้น ประการที่สอง การยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ร่วมสมัย การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ รวมถึงการพัฒนาอัตลักษณ์แบรนด์และการสื่อสารเรื่องราวผลิตภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดกิจกรรมการปรับปรุงสูตรขนมไทยโบราณให้มีอายุการเก็บรักษานานขึ้น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผ้าทอมือให้ทันสมัยและเหมาะกับการขนส่ง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์อาหารพื้นบ้านให้เหมาะสมกับการส่งออก การขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นต้น ประการที่สาม การพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัล มีนโยบายบริหารจัดการและการพัฒนาที่ครอบคลุมการดำเนินการด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านแพลตฟอร์มพาณิชย์รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การดำเนินกลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การบริหารจัดการระบบการสั่งซื้อและการกระจายสินค้า ตลอดจนการพัฒนาระบบการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น การสร้างเนื้อหาวิดีโอสั้นแสดงกระบวนการผลิต และการเปิดร้านค้าบน แพลตฟอร์ม Shopee TikTok Lazada การใช้ Facebook Marketplace สำหรับการขายในชุมชน เป็นต้น และประการที่สี่ การสร้างระบบสนับสนุนอาชีพอย่างครบวงจร มุ่งเน้นการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงบูรณาการ

ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น รวมถึงการจัดระบบให้คำปรึกษาและการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลชุมชนประจำตำบล จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาด้านการตลาดออนไลน์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในจังหวัดเพื่อพัฒนาทักษะดิจิทัล การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการจัดหาแหล่งเงินทุน และการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการผู้สูงอายุในพื้นที่ เป็นต้น

ทั้งนี้ ความสำเร็จของการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ควบคู่กับการพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายในระดับจังหวัดที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุระดับจังหวัดที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามอย่างเป็นระบบ

2. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรจัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุประจำอำเภอ โดยเริ่มจากอำเภอเมืองมหาสารคามเป็นต้นแบบ พร้อมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพในจังหวัด เพื่อติดตามและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรจัดสรรงบประมาณประจำปีสำหรับโครงการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในระดับตำบลอย่างทั่วถึง

3. การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานกับห้างสรรพสินค้าในจังหวัด เช่น เสริมไทยคอมเพล็กซ์ ห้างบิ๊กซี และห้างแม็คโคร เพื่อจัดพื้นที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการ E-commerce และสถาบันการเงินในพื้นที่ เพื่อพัฒนาช่องทางการจำหน่ายและผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่เหมาะสม

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมและสินค้าประเภทจักสาน ซึ่งเป็นสินค้าที่มีศักยภาพของจังหวัด
2. ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการออกแบบระบบที่ใช้งานง่ายและมีระบบสนับสนุนที่ครบวงจร

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ธีระ กุลสวัสดิ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. 41(2), 157-171.
- ปิยะนุช เงินคล้าย. (2564). ถอดบทเรียนโมเดลการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทยสิงคโปร์: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย, **วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์**. 12(2), 167-188.
- ประภาพร มโนรัตน์. (2564). การพัฒนาระบบนิเวศทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุในประเทศไทย, **วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ**. 13(1), 45-62.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2564). การปรับตัวของผู้สูงอายุไทยในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: การศึกษาเชิงคุณภาพ, **วารสารสังคมศาสตร์**. 42(1), 156-175.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- รัตนา สำโรงทอง. (2565). แนวทางการพัฒนาศูนย์พัฒนาอาชีพผู้สูงอายุระดับตำบล: กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. 13(2), 45-62.

- วรรณภา กุมารจันทร์, สุภาวดี เครือโชติกุล, และพัชรี คุรุขยัน. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**. 15(2), 167-182.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2563). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2563**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2564). การปรับตัวสู่การค้าออนไลน์ของผู้ประกอบการผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้ประกอบการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. 44(171), 22-41.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2564). การบูรณาการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ: บทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, **วารสารรัฐประศาสนศาสตร์**. 19(2), 89-112.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, และภาวณา พัฒนศรี. (2564). โอกาสและความท้าทายของการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการผู้สูงอายุ, **วารสารพัฒนาสังคม**. 23(2), 78-95.
- สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. (2565). การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น, **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. 7(5), 389-404.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). **รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565**. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม. (2564). **รายงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564**. มหาสารคาม: สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม.
- สุรกุล เชนอบรม. (2563). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในยุคดิจิทัล: แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ, **วารสารศึกษาศาสตร์**. 31(3), 15-28.
- Andersson, K., Larsson, B., & Nielsen, M. (2018). Digital literacy among older adults: A mixed-methods study from Scandinavia, **Journal of Aging Studies**. 42, 35-47.

- Hill, R., Betts, L. R., & Gardner, S. E. (2015). Older adults' experiences and perceptions of digital technology, **Computers in Human Behavior**. 45, 190-201.
- Park, J., & Lee, K. (2019). Digital literacy education for the elderly: A Korean perspective, **Educational Gerontology**. 45(6), 362-377.
- Tan, S. C., & Wong, A. (2021). Community-based digital skills development for seniors in Singapore, **Journal of Intergenerational Relationships**. 19(2), 156-172.
- Wilson, C., & Thompson, P. (2020). Digital entrepreneurship in later life: Opportunities and challenges in the UK, **Ageing & Society**. 40(9), 1822-1843.
- Yamamoto, K., Sato, H., & Takahashi, M. (2021). Government initiatives for promoting digital literacy among older adults in Japan, **International Journal of Lifelong Education**. 40(2), 149-164.